

Nemzetiségi Nap a Könyvfesztiválon

A Budapesti Kongresszusi Központban április 27–29. között rendezték meg a VIII. Nemzetközi Könyvfesztivált. A rangos eseményen a hazai kisebbségek közül ezúttal a szlovák és horvát írók–költők mutatkoztak be. Fényképes összeállításunkban ízelítőt adunk az elhangzott előadásokból és művekből.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

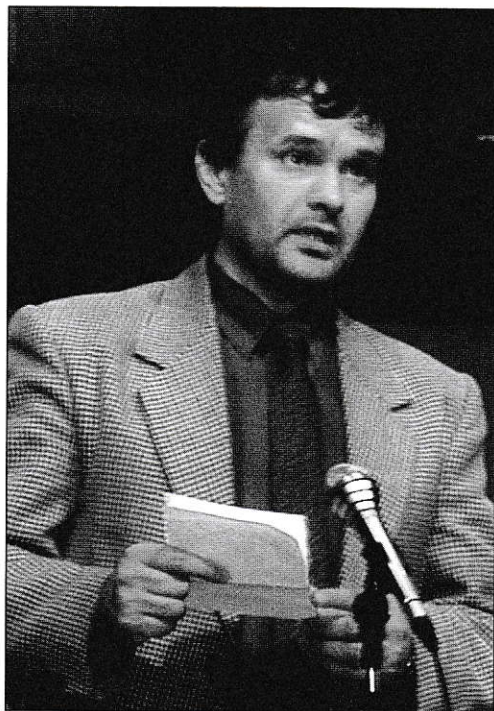
Kedves Barátaim!

Igazán megtisztelő számomra, hogy itt ma én szólhatok Önök-höz. Megtisztelő és örömteli ez azért is, mert oly kevés alkalom adódik arra, hogy a magyarországi kisebbségek megmutathassák magukat, láttassák magukat. A Fesztivál nem először ad teret a magyarországi kisebbségi irodalmak bemutatkozásához. A magyar közvélemény a hazai kisebbségekről nagyon sokáig (vagy még mindig) daloló-táncoló képet alkot(ott). Ez a rendezvény hozzájárul e sztereotípiá rombolásához is, mert lehetőséget ad arra, hogy megmutassuk: értő és érző, gondolkodó, a hagyományokat tisztelő és értékeket teremtő emberek vagyunk. Mindezért köszönet illeti a rendezvény szervezőit és mindazokat, akik hozzájárultak e rendezvények megvalósításához.

Arra kaptam felkérést, hogy a magyarországi szlovák kisebbségi irodalom kialakulásáról, irodalmi életünk szervezéséről szóljak. Sem a hely, sem a rendelkezésre álló idő nem alkalmas arra, hogy túlságosan belebonyolódjak a téma kifejtésébe, úgy gondolom, hogy csak a figyelem, az érdeklődés, a kíváncsiság felkeltésére vállalkozhatok.

A magyarországi szlovákság az 1780-1860 évek közötti időszakban, három hullámban lejátszódó – országon belüli – migráció eredményeként került jelenlegi lakhelyére. A törökök kiűzését követően lezajlott spontán és szervezett átvándorlásnak gazdasági és felekezeti okai voltak. A szlovákok mintegy 200 település újratelepítésében vettek részt a mai Magyarország északi megyéiben Komárom-Esztergomtól Szabolcs-Szatmár-Beregig, illetve a dél-alföldi régióban, Békés, Bács-Kiskun és Csongrád megyében. Ezek közül valamivel több mint száz településen ma is élnek nyelvűk, kultúrájukat ápoló szlovákok.

Az itteni szlovák írásbeliség tulajdonképpen egyidős a szlovákság áttelepülésével. Művelői elsősorban lelkészek voltak, ami nagymértékben meghatározta írói

Kraszlán István

munkásságukat is. E jelentős személyiségek közé tartozott például Tessedik Sámuel szarvasi, Haán Lajos békéscsabai vagy Valaszky Pál tótkomlói lelkész is.

Trianon a magyarországi szlovákság számára is az anyanemzettől való elszakadást, az elszigetelődést hozta. A két világháború közötti idő súlyos terheként el kellett viselnie a módszeres – a hatalom által irányított – beolvasztási nyomást is.

Ugyanakkor paradox módon ez volt az az időszak, amely a magyarországi szlovákok irodalmának megeremtését, az irodalmi élet kialakulásának kezdetét hozta magával. Mintha törvényszerű volna, hogy a hányattott sors, és a nehézségek dacot ébresztve, csakazértis cselekvés-re sarkallják az embert.

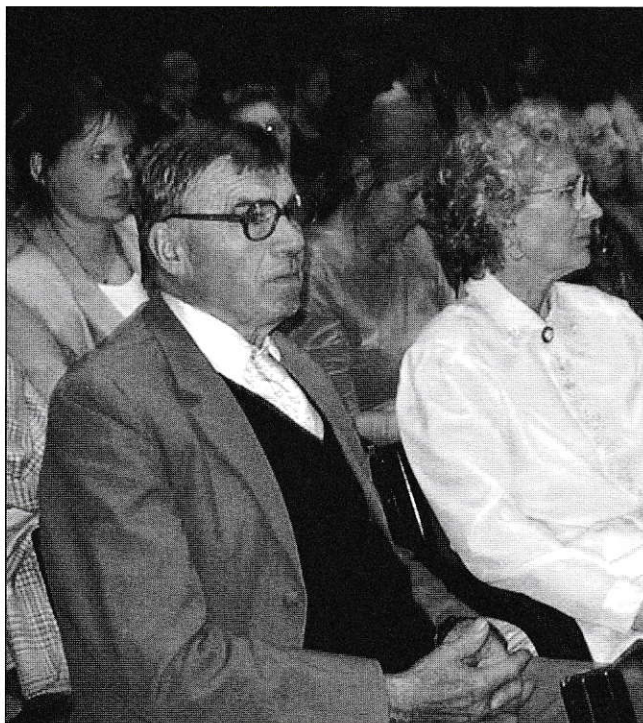
Hosszú évszázadokig az alföldi szlovákság egyetlen olvasmánya a biblia, valamint a tranoszcius (szlovák nyelvű evangélikus énekeskönyv) volt. Később megjelentek, és a földművelők között nagy népszerűsége tettek szert a kalendáriumok, melyek nemcsak ismereteket, információkat közvetítettek, de lehetőséget teremtettek a családi krónika vezetésére is. Az itteni szlovákság körében nagyon elterjedt az 1918-tól megjelenő *Čabiansky kalendár* (Csabai kalendárium), amely körül fokozatosan kialakult egy csoport. Tagjai először kedvtelésből, majd mind tudatosabban írtak a maguk és környezetük szórakoztatására. Ez a népi írói csoport vetette meg a magyarországi szlovák irodalom alapjait. Közéjük tartoztak például Ján Gerži, Štefan Hudák, Ján Sekerka, Michal Borgul'a, Ján Korběl', Juraj Korběl' és mások.

A népi írók munkássága reményteli kezdetet jelentett, amit sajnos az 1946/47-es csehszlovák-magyar lakosságcsere végérvényesen le is zárt. Nem lehet csodálkozni azon, hogy a legöntudatosabb értelmiségi réteg élt a kínálkozó lehetőséggel.

Az ittmaradtak számára nem maradt más, mint a korszakváltással új fejezetet nyitni. És a szlovákságban volt erő szervezkedni, *Naša sloboda* (Szabadságunk) címmel lapot alapítani (ennek jogutódja 1957-től a *L'udové noviny* (Népújság) amely a mai napig megjelenő szlovák hetilapunk). Volt ereje iskolákat szervezni is, és ezzel megvetni egy új élet alapjait.

Az ötvenes években reményteli kísérletek történtek

Kraszlán István az Oktatási Minisztérium főtanácsosa, szlovák referens.

Juraj Dolnozemský

az irodalom felélesztésére. 1955-ben Hrušky mamovky Špiakovcej (Spiak néni körtéi) címmel kiadvány formájában megjelentették a Felszabadulás 10. évfordulója alkalmából kiírt irodalmi verseny nyerteseinek írásait. Ez azonban nem hozta meg a várt eredményt. Bár irodalmi versenyeket néhány alkalommal még – kevés sikerrel – kiírtak, két évtizedet kellett várni az irodalmi élet újraindítására.

A mérföldkövet 1974-ben egy újabb irodalmi verseny kiírása jelentette. Ettől kezdve fokozatosan kialakultak az irodalmi élet keretei. A Ľudové noviny szlovák hetilap teret ad a szlovák költők, írók írásainak, 1978-ban *Výhonky* (Hajtások) címmel megjelenik az első antológia, melyet további három követett. 1979-től a szlovák hetilap hasábjain Škola milovníkov literatúry (Irodalomkedvelők iskolája) címmel rovatot indítottak a költői mesterség elméleti ismereteinek terjesztésére.

1981-ben a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége Tömegtájékoztatási Bizottsága mellett létrejött az *Irodalmi Szekció*, mely célul tűzte ki irodalmi rendezvények szervezését a magyarországi szlovákok körében, a szlovák irodalmi művek megjelentetésének, illetve terjesztésének segítségét, valamint a határon és Szlovákián kívül élő szlovák írókkal, költőkkel való együttműködés szervezését is. Az olvasói réteg szélesítését szolgálták a különböző szerzői estek, eszmecserék, melyeket a szlovákok által is lakott településeken szerveztek meg. Az Irodalmi Szekció kiadványaként 1981-87. között *Zrod* (Születés) címmel megjelent egy irodalmi almanach hat száma is. A

Szekció néhány tagja 1988-ban létrehozta a *Sme* (Vagyunk) című irodalmi és társadalmi folyóiratot.

1990-ben az Irodalmi Szekció jogutódjaként létrejött a Magyarországi Szlovák Írók Egyesülete, mely később kibővült magyarországi szlovák képzőművészekkel is. Közben sorra jelentek meg a verses- és novelláskötetek, regények, fordítások, esszék és tanulmányok. Kritikák születtek, a műalkotások eljutottak a felnőttekhez, a gyerekekhez, az anyaországba. Irodalmáraink közül néhányan a Magyar Írószövetség tagja és a Szlovák Írók Egyesülete tiszteletbeli tagja lett.

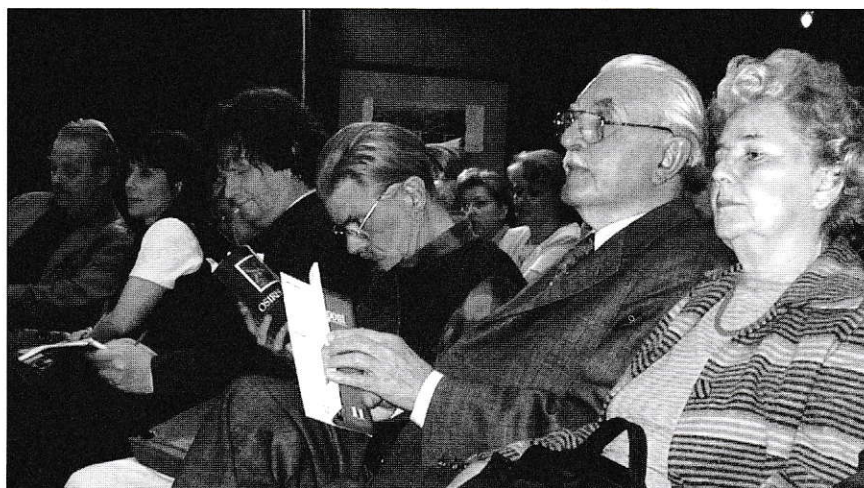
Az 1976-1990 közötti évek mindenképpen kiemelkedő időszakot jelentenek a hazai szlovák irodalom, és a szlovák kisebbség életében. Meggyőződésem, hogy a hazai szlovák irodalmi közéletet jellemző aktivitás nagyban hozzájárult a magyarországi kisebbségek életét alapjaiban megváltoztató, a kilencvenes évek elején lezajló társadalmi változások bekövetkeztéhez, a hazai szlovákság életének átalakításához. És – ismét paradox módon – amikor a társadalmi légkör oldottabbá, szabadabbá vált, az irodalmi élet hanyatlásnak indult, és ez a válság azt ma is jellemzi. Bizonyára összefügg ez irodalmáraink aktívabb társadalmi szerepvállalásával is. Többségük más szervezetek és a kisebbségi önkormányzatok testületeinek munkájában is részt vesz.

Azt hiszem azonban, van itt még valami más is: a nyolcvanas években valamennyien, akik az irodalmi események tevékeny részesei voltunk, éreztük, hogy küldetést teljesítettünk, és hittünk abban, hogy képesek vagyunk megfordítani a magyarországi szlovákságra fenyegető árnyékként vetődő asszimilációs folyamatokat. Erre a kilencvenes években létrejövő kisebbségi önkormányzatiságban bizonyosságot is láttunk. A hazai kisebbségekkel együtt a szlovákság élete is gyökeresen megváltozott, de sajnos a veszély nem múlt el, sőt, fokozódott.

Bízom benne, hogy az új helyzetben irodalmunk is magára talál és újabb nagyszerű művekkel hirdeti majd, hogy élünk..., hogy nyelvünkben élünk.

E bevezetőt követően kérem fogadják szeretettel jeles alkotóink műveit. Az ő nevükben is köszönöm, hogy e rendezvényt megtisztelték figyelmükkel.

Kraszlán István

A találkozó közönsége